

Zajímavost ze smutné kapitoly poštovní historie

Mám na mysli údobí protektorátu, s nacistickými represemi vůči našemu obyvatelstvu, týráním a individuálními i masovými vraždami, koncentračními tábory a věznicemi, utrpením jednotlivců i celých skupin. Rány z tehdejší doby se nezhojily dodnes - i když obětí a pamětníků ubývá, nad šesti lety teroru prostě nemohou zavřít oči ani další generace. Ve filatelii nám tuto neblahou minulost připomíná dochovaná korespondence, a vznikl dokonce samostatný obor, který se věnuje písemnému styku s věznicemi, koncentračními tábory a ghetty.

FRANTIŠEK BENEŠ

Je to skoro vždy smutné čtení, a já si ho užil dost při práci na Monografii Pošta v ghettu Terezín a studiu dalších pramenů o perzekuci v protektorátu. Stačí si vzpomenout na kostrbaté dětské písmo na dopisech z vyhlazovacích táborů na Východě, adresovaných do Terezína, nebo na lístek lidické holčičky babičce s prosbou o kousek chleba, odeslaný z Chelmu, kde byla vzápětí zavražděna výfukovým plynem...

Takovým dokladům jsem se věnoval roky, a zjišťuji, že před nimi mám čím dál větší ostych, toho neštěstí je příliš, a tak se jim už instinktivně spíše vyhýbám, nechci je

číst – a psát o nich. Jsou ale výjimky, o nichž mě psát láká, i když jich samozřejmě není mnoho. Důvod bývá stejný – jde o něčím neobvyklý příběh, který nakonec dopadl dobře (tedy *dobře* - tím mám na mysli, že zúčastnění přežili, i když nepochybně s těžce poraněnou duší, a následky si pak nesli po zbytek života).

Ale dost úvodů a podívejme se nyní společně na poštovně historický doklad, který mě po čase přivedl opět k tomuto tématu. Jde o zálepku, skládaný formulář se zalepovací chlopní, používaný pro korespondenci vězňů v koncentračním táboře Mauthausen. Říkám tábor, ve skutečnosti šlo o celou soustavu táborů, čtyři hlavní a padesátku vedlejších, které nacisté zbudovali u

Konzentrationslager Mauthausen

12. Oberdenau

Folgende Anordnungen sind beim Schriftverkehr mit Gefangenen zu beachten:

1.) Jeder Schutzhaftgefangene darf im Monat zwei Briefe oder zwei Karten von seinen Angehörigen schreiben, umgekehrt sie absenden. Die Briefe und Karten müssen mit einem gut lesbaren und in die geschriebenen Felder gefügten Rückumschlag auf einer Seite entfallen. Gestäfte für einen Briefbogen normaler Größe, Briefmarken müssen ungelittet sein. In einem Briefe dürfen nur 10 Briefmarken à 12 Pfg. beigelegt werden. Alles andere ist verboten und unterliegt der Beschlagnahme. Postkarten haben 12 Zeilen. Lichtbilder dürfen als Postkarten nicht verwendet werden.

2.) Geldsendungen sind gestattet, doch ist dabei genau Name und Vorname, Geburtsdatum, Häßlin, gaslock und Stübe anzugeben.

3.) Zeitungen sind gestattet, dürfen aber nur durch die Poststelle des K. L. Mauthausen bestellt werden.

4.) Lebensmittelzettel sind gestattet. Außer einem Inhaltsverzeichnis sind Beilagen verboten und werden beschlagnahmt.

5.) Erlaubungsgesuche aus der Schutzhaft an die Lagerleitung sind zwecklos.

6.) Sprecherlaubnis und Besuche von Gefangenen im Konzentrationslager sind grundsätzlich nicht gestattet.

Alle Post, die diesen Anforderungen nicht entspricht, wird vernichtet.

Der Lagerkommandant.

rakouského Lince. Byl určen pro politické vězně a z nařízení R. Heydricha sem byli transportováni občané protektorátu odsouzení stannými soudy, z nichž jich tu čtyři a půl tisíce bylo zavražděno, často podvýchovou kombinovanou s vysilující prací v neblaze pověstném kamenolomu. Korespondence vězňů z tohoto KT se dochovalo poměrně dost, adresáti, obvykle příbuzní, ji samozřejmě pietně uchovávali, a my se s ní můžeme setkat ve sbírkách a exponátech, a samozřejmě v archívních fondech a historických publikacích.

Tahle zálepka je však jiná, výjimečná – nebyla totiž odeslána na civilní adresu, ale vězenkyni do jiného koncentračního tábora, do Ravensbrücku. Byla standardně vyplacena německou poštovní známkou AH 12 pf, která byla znehodnocena otiskem poštovního razítka, po doručení do Ravensbrücku podrobena cenzuře, při níž byla stržena známka pro zjištění, zda pod ní není skryto nějaké sdělení, opatřena otiskem cenzurního razítka a vydána adresátce. Ta vězňeni v táboře přežila, zásilku si uschovala a přivezla si ji později domů.

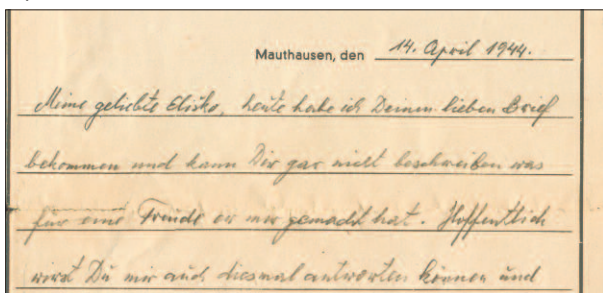
Meine Anschrift:	
Name:	Otto Schick 3167
geboren am:	11.9.1919
Block:	2
Stube:	B

Pobyt v Mauthausenu přežil i pisatel – tím byl tehdy pětadvacetiletý Otto Schick, narozený 11. září 1919. Jde o pozdějšího známého ekonoma Otu Šika, místopředsedu vlády v období Pražského jara v roce 1968, pověřeného přípravou a řízením ekonomické reformy. Šikov osudy byly dramatické, na počátku protektorátu vstoupil jako dvacetiletý do KSČ, v roce 1941 byl zatčen gestapem a do konce války vězněn v Mauthausenu. Byl přitom židovského původu, a tak se lze dohadovat, že mu odvěčení do koncentračního tábora určeného pro politické vězně možná zachránilo život – jinak by nepochybně prošel martyriem holocaustu. V komunistické straně působil i po válce, dokonce jako profesionál, a udělal tu kariéru, dotáhl to až do vlády. Od dogmatických postojů v padesátých letech dospěl k liberálním názorům v letech šedesátých (jak dobře to popsal Kundera v Žertu!), a ty pak byly příčinou jeho

emigrace po srpnu 1968 – jako ztělesnění „prokapitalistického“ proudu byl samozřejmě pro normalizátory nepřijatelný. Je to už všechno hrozně dávno, ale připomeňme, že v době emigrace mu bylo pouhých osmačtyřicet let! Žil pak ve Švýcarsku, kde dosáhl profesury na univerzitě v Basileji (tam žili i známí filatelisté-exulanti manželé Kracikovi) a v St. Gallenu. Po listopadu 1989 jsme se s ním mohli setkat v nečekané souvislosti – jako s výtvarníkem, který u nás vystavil své obrazy (tuším, že to bylo v pražském Karolinu). Už jako velmi mladý totiž začal studovat výtvarné umění na pražské Umprum, a to u profesora Jaroslava Bendy, tvůrce naší známkové výplatní emise Holubice 1920 a novinových Holubic z roku 1937. Na sklonku života si pak povzdechl: „Měl jsem se věnovat malířství, to mě vždycky bavilo!“ Zda ho jeho dávný učitel Benda, v té době už známý tvůrce známek, inspiroval, aby se věnoval tomuto oboru – at jako sběratel, nebo jako autor – nevíme. S filatelisty se ale v šedesátých letech jistě stýkal, patřil k nim významný ekonom Rudolf Zukal (po letech jeden ze zakladatelů družstva Profil; sbíral studijně ČSR II), či kolega z vlády Čestmír Císarř (kdysi se mi pochlubil sbírkou Francie – sestavenou poněkud bezelstně, a o to sympatičtější).

Adresátkou té dávné zálepky, připravené z jednoho strašného koncentračního tábora do druhého, byla Eliška Valentová, tehdy zjevně Schickova vrstevnice, pozdější novinářka. Z textu vyplývá, že dopisy chodily oběma směry, jistě by tedy bylo zajímavé dohledat i odpověď – pokud se dochovala. Šlo zjevně o silný vztah, když kvůli němu doba „vyplývali“ možnost odeslání dopisu, který jinak mohli adresovat třeba rodině.

Text sdělení je psán německy, což pro Schicka nebyl problém, pocházel z dvoujazyčného prostředí. Němčina se mu pak hodila v druhé půli života a kariéry ve Švýcarsku. Tam také zemřel, před rovnými deseti roky, v pozhnaném věku 85 let.

Zásilek takového druhu nebylo mnoho ani za protektorátu, a v důsledku okolností se i z tohohle mála do konce války dochoval jen zlomek, a i těch pak v průběhu let ubývalo, jak odcházeli přeživší a jejich korespondence končila bůhvídkde. Dnes už jsou naprostou výjimečností, s níž se i zapálený badatel setká jen jednou za mnoho let – pokud vůbec. Když k tomu přičteme neobvyklého pisatele, stojí to už za zaznamenání. Zálepka se totiž vynořila zcela nečekaně, jako součást nabídky listopadové aukce Profil, kde bude dražena pod číslem 911. A jak se objevila, tak může také zmizet, ve sbírce nebo archívu, a nám ostatním ji pak bude připomínat jen tenhle článek...